УДК 341.01

DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2021.26.02>**ШУМСЬКИЙ І. К.,****кандидат юридичних наук,****старший викладач кафедри публічного управління,****адміністрування та права****Національного університету «Полтавська політехніка****імені Юрія Кондратюка»**

ЗНАЧЕННЯ ВЕСТФАЛЬСЬКОГО МИРУ 1648 РОКУ В ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Анотація. Статтю присвячено дослідженню Вестфальського миру 1648 р. Розглянуто різноманіття споріднених понять «Вестфальський мир», «Вестфальська система», «Вестфальський договір», «Вестфальський трактат» і їхнє значення як у юридичній, так і в інших науках. Проаналізовано значення Вестфальського миру (норм Мюнстерського та Оснабрюцького договорів 1648 р.) в якості фундаменту для принципів міжнародного права і розкрито їхні прояви у статтях договорів. Серед принципів згадуються, зокрема, принципи державного суверенітету, рівності сторін, мирного розв'язання міжнародних конфліктів та інші.

Насамперед зроблено акцент на формулюванні принципу суверенітету у тексті договорів Вестфальського миру. Підкреслено, що у тексті договорів відсутнє безпосереднє використання терміну «суверенітет», формування якого почалося ще задовго до 1648 року, однак саме із тексту Вестфальського миру почалося розуміння державного суверенітету і його ознак, які і нині мають значення у міжнародному публічному праві.

Зазначено про унікальність норм Вестфальського миру як джерела, яке містить як норми міжнародного права, так і норми конституційного права Священної Римської Імперії; наведено окремі статті, присвячені регулюванню відносин в імперії, та норми, що урівнюють у політичних правах представників різних релігійних груп (католиків і протестантів). Проаналізовано значення Вестфальської системи для подальшої руйнації імперської моделі. Йдеться про конфлікт імперської системи і системи суверенних держав та зазначається, що міжнародні відносини можуть існувати лише у другій моделі, тоді як імперська модель органічно відкидає принцип суверенної рівності сторін у міжнародних відносинах. Досліджено питання про використання терміну «держава-нація» стосовно періоду після 1648 року.

Указано на унікальність ролі Вестфальського миру, який, по суті, став першим міжнародним конгресом із вирішення найважливіших питань, а формат зустрічі одночасно представників багатьох держав пізніше започаткував скликання міжнародних конгресів у Європі XIX та XX століття.

У висновку наголошено на значення Вестфальського миру під час остаточного ослаблення імперської моделі міжнародних відносин в Європі для формування норм міжнародного права, визначення принципу суверенітету, а також для встановлення системи міжнародних відносин, починаючи від Нового Часу і донині.

Ключові слова: Вестфальський мир, історія міжнародних відносин, історія дипломатії, державний суверенітет, Мюнстерський договір 1648 р., Оснабрюцький договір 1648 р.

Постановка проблеми. Дослідження історії Тридцятирічної війни і договорів, які її завершили, є надзвичайно важливим, оскільки укладення Вестфальського миру (назва, під якою найчастіше розуміють положення Мюнстерського та Оснабрюцького договорів) призвело не тільки до вирішення тогочасних наболілих питань територіального поділу і врегулювання багатьох політичних і релігійних проблем. Основні принципи, сформовані тоді, лягли в основу подальшого розуміння архітектури міжнародних відносин, фактично ставши її базисом і відправною точкою. Тому залишається актуальним усебічне розкриття значення основних принципів Вестфальського трактату для формування системи міжнародних відносин Нового Часу і у подальші періоди розвитку міжнародного права.

Аналіз останніх наукових досліджень. Наукові дослідження, присвячені аналізу подій Тридцятирічної війни, представлені великим обсягом публікацій закордонних і вітчизняних науковців (С. В. Веджвуд, Г. Кіссінджер, Б. Тешке, В. Є. Сафонов, М. П. Беляєв, Р. С. Зуйков, А. Ю. Прокоп'єв, Л. Ю. Грінін та інші). Окремо варто згадати праці українських дослідників, серед яких В. Г. Циватий, А. І. Дмитрієв, С. М. Задорожна, Я. О. Федорук.

Мета роботи – аналіз основних положень Вестфальського миру, які надалі стали визначальними для формування системи міжнародних відносин, визначення її основних принципів, а також з'ясування значення Вестфальського миру для формування міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Розкриття теми потребує кількох попередніх зауважень.

По-перше, варто зазначити, що поняття «Вестфальський мир», «Вестфальський трактат», «Вестфальський договір» використовуються у двох значеннях: в історичному і політичному розумінні як явище світової історії та у суто правовому значенні. Окрім того, цей понятійний апарат використовують і в політологічних, культурологічних та інших дослідженнях гуманітарного циклу.

Друге значення є за своєю суттю номінальним і полягає у термінології і співвідношенні термінів «Вестфальський трактат», «Вестфальський мир», «Вестфальський договір». Під цими поняттями здебільшого розуміють низку договорів, укладених у Вестфалії, які поклали кінець Тридцятилітній війні. Це насамперед договір, укладений між Іспанією і Нідерландами у Мюнстері (Мюнстерський мир). Як зазначає А. Купріянов, Мюнстерський мир між Іспанією і Нідерландами формально не входить до складу двоєдиної системи Вестфальського договору, проте дослідники-політологи зазвичай відносять його до загальної системи Вестфальських мирних договорів [1, с. 40].

Сюди ж відносять і договір між Францією та її союзниками зі Священною Римською Імперією, укладений також у Мюнстері (Мюнстерський договір), і договір Священної Римської Імперії зі Швецією та її союзниками, укладений у місті Оснабрюк (Оснабрюцький договір). Цю низку договорів поєднують як мета укладення (врегулювання територіальних спорів,

вирішення релігійних питань і встановлення миру), так і сторони укладання. Тому цю органічно поєднану систему договорів в історіографії та юридичній науці часто іменують загальною назвою – Вестфальський мир (трактат, договір, система).

У нашому дослідженні перелічені поняття використовуватимуться як синоніми.

Переходячи до висвітлення питання про значення Вестфальського миру, насамперед варто вказати на його суто доктринальне значення для теорії міжнародних відносин. Саме 1648 рік (рік укладання Мюнстерського та Оснабрюцького договорів) наділив теорію міжнародних відносин як дисципліну власною спрямованістю, тематичною єдністю та історичною легітимністю [2, с. 23].

Наступним і, напевно, найважливішим є значення Вестфальського миру з погляду на встановлення принципів міжнародних відносин. Прообраз правових принципів системи міжнародних відносин намітився саме унаслідок його укладення. Ці принципи розвивались упродовж наступних двохсот років. Особливо слід відзначити принципи суверенітету і легітимності верховної влади, втілені у внутрішній політиці, передусім у праві вирішення питань про війну і мир [3, с. 24–25]. Серед найважливіших принципів також варто вказати на принцип мирного вирішення спорів, що підтверджують § 5 статті XVII Оснабрюцького договору і відповідний йому § 115 Мюнстерського договору. Принцип заборони застосування сили зафіксований у § 7. Як справедливо зазначає С. Задорожна, можна стверджувати, що сучасні принципи міжнародного права беруть свої нормативні витоки в європейському правопорядку, встановленому Вестфальським миром [4, с. 244].

Окремо варто наголосити ту роль, яку відіграв Вестфальський мир у встановленні релігійної толерантності на теренах Європи. Це також знайшло своє вираження у нормах статей Вестфальського миру: наприклад, відповідно до § 51 статті V Оснабрюцького договору «на черговому засіданні рейхстагу кількість депутатів від станів обох віросповідань має бути однаковою, але питання про осіб і про залучених імперських чинів має бути вирішеним на наступному засіданні рейхстагу» [5, с. 60]. У цьому випадку маємо приклад зрівняння у політичних правах представників обох конфесій (католиків і протестантів) під час засідань імперського парламенту, а відтак, і гарантування представництва різних за релігійною ознакою верств населення під час прийняття рішень.

У договорі також містилися норми захисту прав громадян незалежно від їхнього віросповідання, зокрема на території Сілезії та Австрії. У § 39 статті V Оснабрюцького договору підкреслювалося, що всі піддані, які проживають у зазначених сілезьких князівствах, не повинні через своє віросповідання примушуватися до відмови від місця проживання або до еміграції.

За слушним твердженням О. Сіваш, міжнародно-правова концепція суверенітету вперше отримала договірно-правову основу саме

у Вестфальському мирі 1648 р. [6, с. 375]. Дійсно, Вестфальський мир став поштовхом для розвитку понять «національна держава» і «державний суверенітет». Останнє поняття як політико-правову категорію розкрито у працях видатних представників доби Відродження і Нового часу: варто згадати бодай твори Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Б. Спінози, Г. Гроція та інших. Окремо варто згадати праці Ж. Бодена та Ф. Отмана, які зробили вагомий внесок у розроблення поняття суверенітету. Як зазначає Г. Баязітова, поняття «суверенітет» входить до політичного лексикону інтелектуалів XVI століття [7, с. 65].

В. Сафонов доводить, що ідея суверенітету існувала і до 1648 року, тобто до укладання договорів Вестфальської системи. Аналізуючи текст Оснабрюцького договору, він констатує, що у тексті не зустрічається термін «суверенітет», але натомість параграф § 1 статті VIII Оснабрюцького договору вказує, що імперські чини отримали територіальну владу (*Jus territorial*), або, як інтерпретували це право у більш пізні часи, – територіальний суверенітет [8, с. 115].

Підводячи проміжний підсумок, варто визнати, що, як стверджує І. Троян, до моменту підписання Вестфальського договору державного суверенітету як такого у міжнародній політиці не існувало [9, с. 34]. Однак важко погодитись із тезою про те, що від часів Вестфальського миру основною формою політичної організації суспільства стає «держава-нація», а домінуючим принципом міжнародних відносин виступають засади державного суверенітету [9, с. 38]. Говорячи про концепт «держава-нація» у контексті періоду після Тридцятилітньої війни, варто робити суттєві уточнення стосовно того, що саме ми будемо тут розуміти під «нацією».

Нація у загальноприйнятому нині сенсі має свої витoki лише у XIX столітті. Вестфальська система створила сотню нових державних утворень у межах Священної Римської Імперії, і напевно ми можемо говорити про формування такої ж кількості націй. Можливо, слід лише говорити про націю у вузькому політичному розумінні: про націю як панівну верству суспільства (аристократію, буржуазію, представників церкви, міську верхівку), які почали сприймати себе як єдиного політичного актора, відокремленого від владних кіл інших держав, не пов'язаного династично-матримоніальними зв'язками монархів та об'єднаного навколо певної території, яка має свою політичну організацію і власні міжнародні інтереси. Тут можна говорити про «політичну націю», як то шляхетство в Речі Посполитій чи козацтво доби національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.

Щодо другої тези про державний суверенітет як основну засаду міжнародних відносин, то треба зважати на те, що і під час, і після підписання Вестфальського договору поняття «суверенітет» ще потерпало трансформацій від політичної (ідеальної) конструкції до реальної системи ознак, що надає певному суб'єкту міжнародних відносин статусу суверенності. Тут вимальовується таке важливе значення Вестфальського миру, як

момент протистояння двох моделей політичного (отже, і державного, правового) устрою: універсалістського імперського і національно-державного (суверенного).

Як зазначає Р. Зуйков, перша модель є моделлю внутрішньополітичного устрою, яка охоплює країни (держави), залучені до універсальної «імперії», а друга модель є міжнародно-політичною. Як влучно зазначає автор, існування системи міжнародних відносин було можливим тільки у межах другої моделі, заснованої на принципі юридичної рівності суверенних держав (національних і територіальних) [10, с. 14].

Систему міжнародних відносин за Вестфальською моделлю Р. Зуйков визначає як «систему міждержавних відносин, об'єктом яких є розподіл міжнародно-політичного впливу (могутності), а властивістю – взаємодія у формі взаємного стримування держав, що забезпечує збереження силової рівноваги з метою підтримання збалансованого розподілу впливу (могутності) між державами, і це слугує умовою дотримання принципу їхньої суверенної рівності» [10, с. 18].

Вестфальський мир має своєю ознакою унікальне поєднання норм як міжнародного права, так і норм права конституційного, оскільки саме нормами Оснабрюцького договору регулювалися питання внутрішньої організації Священної Римської Імперії; саме тому ми можемо говорити і про конституційний характер Вестфальського миру. Конституційний характер Вестфальських мирних договорів впливає не тільки з аналізу різноманітних норм, а також із тексту § 2 статті XVII Оснабрюцького договору: «Для підтвердження і забезпечення всіх положень цей договір як постійний *конституційний закон* Імперії, як і всі інші закони та основні закони Імперії, має бути схвалений черговим рішенням рейхстагу і скріплений черговою виборною капітуляцією імператора, та для всіх теперішніх духовних і мирських осіб, чи є вони імператорськими чинами, чи ні, рівною мірою обов'язковий. Окрім того, цей договір має бути представлений імперським радникам, радникам і службовцям міст, суддям і головуючим усіх судів як інструкція, якої завжди варто дотримуватися».

Конституційну роль договорів підтверджують також їхні положення щодо правового статусу князівств у складі Священної Римської Імперії. Відповідно до статті LXV Мюнстерського договору вони мали право укладати союзи із зовнішніми державами «для власного збереження і безпеки» за умови, що такі альянси не будуть спрямовані ані проти імперії, ані проти імператора і не заважатимуть збереженню миру в імперії або суперечити положенням Вестфальського договору. Аналогічне положення міститься у § 1 статті VIII Оснабрюцького договору [1, с. 39].

Проте імперські чини не стали суверенними державами. Імператор відмовився визнавати їхній суверенітет, оскільки цей суверенітет був несумісним із перебуванням імператора на чолі Імперії. Саме тому після 1648 року імперія не стала ані союзною державою із федеративним устроєм, ані союзом держав, оскільки жоден із суб'єктів не отримав повного суверенітету.

Щодо ролі, яку відіграв Вестфальський мир для Священної Римської Імперії, то більшість дослідників погоджуються з тим, що державна імперська конструкція тоді ослабла настільки, що потім перетворилася на майже декоративний елемент на політичній мапі Європи. Б. Тешке зазначає, що стаття VIII.ІІ Оснабрюцького мирного договору (*ius foederis* та *ius belli ac pacis*) – право вступати у союзи і право починати війну та укласти мир, як і раніше, розглядається як юридична кодифікація переносу суверенітету на германський імперський стан, що означало кінець Священної Римської Імперії германської нації [2, с. 14].

Окрім того, можна погодитись із тезою, що значення Вестфальського миру полягає у тому, що він остаточно встановив внутрішній устрій Німеччини і закріпив її політичне розпорошення, фактично покінчивши з Імперією [11, с. 211].

Однак для імперії Вестфальський мир мав на той час не лише негативні наслідки. Як зазначає Я. Федорук, Тридцятилітня війна 1618–1648 рр. досить сильно потрясла імперію, і Вестфальський договір був тим дипломатичним актом, який додав Фердинандові III можливості розпочати зміцнення армії та охорони кордонів, поліпшити фінансове становище та економіку імперії [12, с. 59–60]. Тому навіть у 1655 році питання збереження і підтвердження непорушності Вестфальського миру були одними із найважливіших завдань, що стояли перед імператорськими дипломатами [12, с. 182].

Тому логічним буде зазначити ще одне важливе значення Вестфальського миру як явища, що докорінно змінило формат дипломатичних відносин. Ще раз можна переконатися у тому, що норми Вестфальських договорів впливали як на сферу внутрішньої (відносно Священної Римської Імперії), так і зовнішньої політики і зносин. Саме у XVI–XVIII століттях формуються усталені суспільно-політичні уявлення про застосування мирних засобів для вирішення конфліктів і суперечок міждержавного рівня навіть між містами [13, с. 220].

Як зазначає В. Ціватий, результатами укладення Вестфальського договору і встановлення Вестфальської системи стало вдосконалення політико-дипломатичної системи [14, с. 42]. Процес укладення Вестфальських договорів змусив шукати нові способи і методи провадження дипломатії, породив нові її форми і започаткував традицію дипломатичних «самітів» представників багатьох держав. Самі переговори, що передували укладенню Мюнстерських та Оснабрюцького договорів, тривали досить довго. Водночас саме це дає нам змогу вивчити функціонування дипломатичних місій різних держав упродовж багатомісячних переговорів, дослідити зміну дипломатичних інструкцій, політики урядів, а також деякі питання внутрішньої організації цих дипломатичних місій на місцях, що, у свою чергу, є цікавим з погляду на дослідження історії дипломатії і міжнародних відносин [15].

Окрім того, не можна не згадати про культурну роль Вестфальського миру. Саме він провіщав крах культурних основ, які формували латинське християнство, особливо ідеал імперської єдності, як політичної, так

і релігійної: саме в епоху Просвітництва ми спостерігаємо зародження новаторських роздумів, які формували культурні уявлення про мир у наступні епохи [16, с. 3].

Висновок. Результати нашого дослідження можна сформулювати у шести пунктах, які підводять ризик і висвітлюють мету дослідження – визначення особливостей і ролі Вестфальського миру для формування міжнародного права:

1) Вестфальський мир 1648 року був унікальним явищем для свого часу і нині залишається унікальним як подія, що започаткувала формування фундаменту сучасної системи міжнародних відносин і міжнародного права, сформулювала основні його принципи. Саме під час укладення Вестфальських договорів були відпрацьовані принципи міждержавного діалогу, використання інститутів постійної дипломатії, елементів та основ норм дипломатичного протоколу, етикету і церемоніалу, які лягли в основу дипломатичної практики в усьому світі [17, с. 98];

2) унікальність Вестфальського миру полягає у його міжнародно-конституційній природі. Норми Вестфальських договорів є одночасно і нормами міжнародного права, які регулюють відносини між державами, вирішують питання кордонів, визнання інших держав, а також містять норми суто конституційного характеру щодо Священної Римської Імперії та органічно стають частиною її «конституційного права»;

3) закріплення у статтях Вестфальського миру положень, які потім сформулювались у сучасний принцип державного суверенітету, стало початком довгого процесу розпаду Священної Римської Імперії – імперії, яка була останнім Колосом Середньовіччя;

4) вестфальська система стала поворотним моментом у розвитку дипломатії і дипломатичної служби. Із цього часу зовнішні відносини набули своєї самостійності і перетворились із «довгої руки» монархів у прагненні розширити свої володіння у повністю окрему інституцію, а міжнародне право набуває своєї легітимної «міжнародності», остаточно відмежувавшись від середньовічних феодальних норм і матримоніальної політики [18, с. 83];

5) Вестфальський мир став першим прикладом, по суті, міжнародної конференції, яка мала вирішити нагальне коло найважливіших міжнародних питань та укласти відповідні угоди. Саме Вестфальським миром історія дипломатії починає історію європейських дипломатичних конгресів [11, с. 210];

6) наостанок можна навести цитату із праці відомого дипломата, дослідника історії міжнародних відносин, колишнього державного секретаря Сполучених Штатів Америки Генрі Кіссінджера: «Вестфальський мир став поворотним пунктом в історії народів, оскільки його умови були одночасно надзвичайно простими і всеохоплюючими. Відтепер саме національна держава, а не імперія, династія або релігійна конфесія визнавалася «цеглинкою» європейського світопорядку» [19, с. 24].

Література:

1. Куприянов А. В. «Вестфальский миф»: история и критика. *Анализ и прогноз. Журнал ИМЭМО РАН*. 2019. № 3. С. 37–50.
2. Тешке. Б. Миф о 1648 годе: класс, геополитика и создание современных международных отношений. Москва, 2019. С. 414.
3. Гринин Л. Е. Мировой порядок в прошлом, настоящем и будущем. *История и современность*. 2016. № 1. С. 20–63.
4. Задорожна С. М. Загальні принципи у класичному міжнародному праві: Вестфальський мир. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 241–245.
5. Беляев М. П. Правовое регулирование конфессиональных отношений в Священной Римской империи в Раннее Новое время. *Российский юридический журнал*. 2020. № 1. С. 54–65.
6. Сіваш О. М. Еволюція змісту суверенітету: причини і фактори. *Форум права*. 2013. № 4. С. 374–380. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_4_64
7. Баязитова Г. И. О понятии «République» у Франсуа Отмана и Жана Бодена. *Философия. Журнал Высшей школы экономики*. 2017. Т. 1. № 1. С. 57–71.
8. Сафонов В. Е. Вестфальский трактат 1648 года и его влияние на формирование принципов международного права. *Гражданин. Выборы. Власть*. 2021. № 2(20). С. 110–117.
9. Троян І. Трансформація ідеї державного суверенітету в системі міжнародних відносин XV–XVII ст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*: зб. наук. пр. Вип. 21. С. 33–39.
10. Зуйков Р. С. Вестфальская система межгосударственных отношений: критерии и трансформация. *Мировая экономика и международные отношения*. 2010. № 3. С. 13–27.
11. История дипломатии / под ред. В. П. Потёмкина. Т. 1. Москва, 1941. 566 с.
12. Федорук Я. О. Віленський договір 1656 року: Східноєвропейська криза і Україна у середині XVII століття. Київ, 2011. 623 с. + 80 с. іл.
13. Ціватий В. Г. Міжнародні відносини доби раннього модерного часу (XVI–XVII ст.): концепт Європи в дихотомії «війна-мир» інституціональний дискурс. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Міжнародні відносини: історія, теорія та практика» (28 лютого 2019 року). Суми, 2019. С. 219–222.
14. Ціватий В. Г. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період Тридцятилітньої війни (1618–1648 рр.): інституціональний та конгугентний дискурс. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. Том 30. С. 39–49.
15. Беляев М. П. Французская делегация на Вестфальском мирном конгрессе. *Proslogion: Проблемы социальной истории и культуры средних веков и раннего Нового времени*. 2016. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frantsuzskaya-delegatsiya-na-vestfalskom-mirnom-kongresse> (дата звернення: 14.10.2021).
16. Ghervas S., Armitage D. A Cultural History of Peace in the Age of Enlightenment. 1648–1815. London, 2020. P. 1–18.
17. Ціватий В. Г. Дипломатія і зовнішня політика європейських держав у добу раннього Нового часу: метаморфози та інституціональні традиції Вестфальської системи міжнародних відносин. *Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr 2020: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz (B. 2).*

2020. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg. P. 95–99.
18. Шумський І. К. Вестфальська система як виток Новомодерної системи міжнародних відносин. *Альманах міжнародного права*. 2020. № 23. С. 81–86.
19. Киссинджер Г. Мировой порядок. Москва, 2015. 512 с.

Shumskiy I. The significance of the Peace of Westphalia in 1648 in the formation of the system of international relations

Summary. The article is devoted to the study of the Peace of Westphalia in 1648. The variety of related concepts “Peace of Westphalia”, “Westphalian system”, “Treaty of Westphalia”, “Treaty of Westphalia” and their significance in both legal and other sciences are considered. The significance of the Peace of Westphalia (norms of the Munster and Osnabrück Treaties of 1648) as a foundation for the principles of international law is analyzed and their manifestations in the articles of the treaties are revealed. Among the principles mentioned, in particular, the principles of state sovereignty, equality of the parties, peaceful resolution of international conflicts and others.

First of all, the emphasis is on the formulation of the principle of sovereignty in the text of the Treaties of the Peace of Westphalia. It is emphasized that the text of the treaties does not directly use the term “sovereignty”, the formation of which began long before 1648, but it is from the text of the Peace of Westphalia began understanding the state sovereignty and its features, which are still relevant in public international law.

The uniqueness of the norms of the Peace of Westphalia is noted as a source that contains both the norms of international law and the norms of the constitutional law of the Holy Roman Empire; There are separate articles on the regulation of relations in the empire, and norms that equalize the political rights of representatives of different religious groups (Catholics and Protestants).

The significance of the Westphalian system for the further destruction of the imperial model is analyzed. It speaks of the conflict between the imperial system and the system of sovereign states and notes that direct international relations can exist only in the second model, while the imperial model organically rejects the principle of sovereign equality of the parties in international relations. The use of the term “nation-state” in relation to the period after 1648 is investigated.

The uniqueness of the role of the Peace of Westphalia, which, in fact, became the first international congress to address the most important issues, and the format of meeting representatives of many countries later formed the basis for convening international congresses in Europe in the XIX and XX centuries.

In conclusion, the importance of the Peace of Westphalia in the process of final weakening of the imperial model of international relations in Europe, in the formation of international law, in defining the principle of sovereignty, and in establishing a system of international relations from modern times to the present.

Key words: The Peace of Westphalia, the history of international relations, the history of diplomacy, state sovereignty, the Treaty of Münster in 1648, the Treaty of Osnabrück in 1648.